

Beteckning: _____

Institutionen för matematik, natur- och datavetenskap

**Idrottsläroarstudenters syn på friluftsliv i
grundskolan**
-En jämförelse mellan idrottsläroarstudenter och kursplanen för
idrott och hälsa

Ulf Asp
Ht-2009

15 hp C-nivå

Läroarprogrammet 270 hp
Examinator: Christina Hultgren Handledare: Göran Swedsäter

Sammanfattning

Studiens syfte är att ta reda på lärarstudenter inom idrott och hälsas uppfattningar på begreppet friluftsliv ur ett skolperspektiv, samt se hur det överens stämmer med vad kursplanen i ämnet idrott och hälsa nämner om friluftsliv. Metoderna som använts i studien är en enkätundersökning och en kvalitativ intervjuundersökning. Resultatet av dessa två metoder har sedan jämförts med vad som står i kursplanen för idrott och hälsa. Resultatet i studien är att studenternas uppfattning på friluftsliv skiljer sig åt, men att i ett skolperspektiv har studenterna en likartad uppfattning. Studenternas svar stämmer relativt bra överens med vad som står i kursplanen.

Nyckelord: Friluftsliv, kursplan, lärarstudenter, uppfattning

1	INLEDNING	4
2	BAKGRUND	5
2.1	FRILUFTSLIV ETT MÅNGFACITERAT BEGREPP	5
2.2	FRILUFTSLIVSAKTIVITETER	7
2.2.1	<i>Friluftsliv och habitus</i>	7
2.3	HISTORISK UTVECKLING AV FRILUFTSLIVET I SVERIGE	8
2.4	HISTORISK UTVECKLING AV FRILUFTSLIVET I SKOLAN	9
2.5	FRILUFTSLIVSPEDAGOGIK	10
2.6	FRILUFTSLIVETS KOPPLING TILL SKOLAN	11
2.7	FRILUFTSLIVET I IDROTT OCH HÄLSA	12
3	SYFTE, FRÅGESTÄLLNING	13
3.1	FRÅGESTÄLLNING	13
4	METODKAPITEL	13
4.1	AVGRÄNSNING	14
4.2	NYTTOVÄRDE	14
4.3	URVAL	14
4.3.1	<i>Enkätundersökning</i>	14
4.3.2	<i>Intervjuundersökningen</i>	14
4.4	GENOMFÖRANDE	15
4.4.1	<i>Enkätfrågor</i>	15
4.4.2	<i>Intervjufrågor</i>	16
4.4.3	<i>Komparativ studie</i>	16
4.5	DATAINSAMLINGSMETODER	16
4.5.1	<i>Databearbetningsmetoder</i>	17
4.5.2	<i>Tillförlitlighet</i>	17
5	RESULTAT OCH DISKUSSION	17
5.1	HUR DEFINIERAR IDROTTLÄRARSTUDENTER BEGREPPET FRILUFTSLIV UR ETT SKOLPERSPEKTIV?	17
5.1.1	<i>Friluftsliv ur ett skolperspektiv</i>	20
5.2	FÖRELIGGER DET LIKHETER OCH SKILLNADER MELLAN IDROTTLÄRARSTUDENTERS UPPFATTNING AV FRILUFTSLIV I SKOLAN JÄMFÖRT MED STYRMEDLEN FÖR GRUNDSKOLAN?	22
5.2.1	<i>Likheter och skillnader mellan kursplanen i idrott och hälsa och svaren från studenterna</i>	23
6	FÖRSLAG TILL VIDARE STUDIER	24
	REFERENSER	25
	BILAGA II: ENKÄTFRÅGOR TILL STUDENTER	27
	BILAGA III: INTERVJUGUIDE IDROTTLÄRARSTUDENTER	29

1 Inledning

Jag har valt att skriva mitt examensarbete om friluftsliv i grundskolan.

Definitionerna av begreppet friluftsliv är många och jag vill veta vad kursplanen nämner om friluftsliv samt vad lärarstudenter inom idrott och hälsa och forskningen säger om begreppet friluftsliv. Friluftslivet är ett populärt fritidsintresse i Sverige mycket på grund av vår unika natur och allemansrätt som till och med finns inskriven i Sveriges grundlag.

Under min VFU (verksamhetsförlagd utbildning) har jag varit med och genomfört samt planerat friluftsliv. Min erfarenhet från VFU och under utbildningen är att det finns många olika åsikter om vad friluftsliv är och i vilket syfte de olika aktiviteterna ska utföras. Jag vill därför utifrån mina egna observationer ta reda på vilken syn studerande lärare inom idrott och hälsa har, samt vad som står i kursplanen angående momentet friluftsliv. Hur vill högskolestudenter bedriva friluftsliv och framförallt vad anser de att friluftsliv är?

Miljödebatten är aktuell i dag med ett alltmer uppvärmt och miljöförstört jordklot. För att göra eleverna uppmärksamma om detta behövs en medvetenhet om miljön, I läroplanen angående skolans uppdrag står det att

”Genom ett miljöperspektiv får de möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor”(www.skolverket.se 17/10).

Momentet friluftsliv kan vara ett sätt att få eleverna miljömedvetna och ett argument till varför friluftsliv är viktigt i skolans innehåll. Studier visar att friluftsliv är något som sparsamt förekommer i ämnet idrott och hälsa (Backman, Larsson, Redelius 2004). En orsak kan bero på problemet med vad friluftsliv egentligen innebär samt i vilket pedagogiskt syfte friluftsliv ska bedrivas. I kursplanen för idrott hälsa står det vad eleven ska ha uppnått i slutet av årskurs 9 angående friluftsliv.

*”Eleven skall
– kunna orientera sig i okända marker genom att använda olika hjälpmedel samt kunna planera och genomföra vistelse i naturen under olika årstider”*(www.skolverket.se 19/10)

Friluftsliv kan således ha flera olika betydelser vilket jag tror idrottslärare måste uppmärksamma för att kunna motivera varför friluftsliv behövs i skolan.

2 Bakgrund

I detta kapitel presenteras viss forskning om friluftsliv, friluftslivets utveckling, samt friluftslivets utveckling i skolan.

2.1 Friluftsliv ett mångfaciterat begrepp

Historiskt sett har definitionen av friluftsliv förändrats och kompletterats ett flertal gånger. 1969 då en statlig utredning ville att friluftsrörelsen och idrottsrörelsen skulle verka under samma organisation valdes friluftsliv och idrott att definieras som:

"[...]fysisk aktivitet som människor utför för att få motion, rekreation eller uppnå tävlingsresultat". (Blom, Linderoth (1995) sid.11)

Från statligt håll har det på senare tid poängterats att det bör vara en skillnad mellan friluftsrörelsen och idrottsrörelsen. I en rapport på uppdrag av regeringskansliet framhålls friluftslivets fokusering på naturupplevelsen och frånvaron på ett tävlings- och prestationskrav. (Backman 2005). Den definition som regeringen kom fram till betraktas idag som den officiella svenska definitionen och lyder:

"Friluftsliv är vistelse och fysisk aktivitet utomhus för att uppnå miljöombyte och naturupplevelser utan krav på prestation eller tävling" (www.regeringen.se sid. 15. 12/10)

Naturvårdsverket har även de en egen definition av friluftsliv som lyder:

"Vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling". (www.naturvardsverket.se 26/10)

Backman (2005) skriver att under de senaste decennierna har allt fler intressenter inom området för friluftsliv sett det som betydelsefullt att fastställa och synliggöra sin ståndpunkt om vad friluftsliv egentligen är.

Den nuvarande definitionen anses inte riktigt tillfredställande. I definitionen omfattar friluftsliv all vistelse och fysisk aktivitet som sker utomhus för att ge miljöombyte och naturupplevelse. Det finns heller inget krav på prestation och tävling. Detta medför att denna definition av friluftsliv är väldigt omfattande och inkluderar allt från att ta en promenad i en park till turåkning på skidor samt segling eller klättring. (Nilsson 2007)

Definition är inte förenlig då den motsäger sig på flera punkter. Om det centrala med friluftsbegreppet är att vistas i naturmiljö blir ordet miljöombyte överfödigt, för att få en naturupplevelse måste man ge sig ut i naturen och då får man automatiskt ett miljöombyte. Bor man i en typisk naturmiljö finns det redan en naturupplevelse utan ett miljöombyte. För att få en naturupplevelse behöver man inte heller befinna sig utomhus. En naturupplevelse kan ske ifrån ett panoramafönster i ett hus som befinner sig i en vacker miljö. Även kombination fysisk aktivitet och utan krav på prestation blir motsägelsefullt eftersom fysisk aktivitet även på en låg nivå innebär en form av prestation i relativa mått. Utifrån sin argumentation av ovanstående definition av friluftsliv har Nilsson kommit fram till en modifiering. (Nilsson 2007)

”Aktivitet och vistelse i naturmiljö i syfte att erhålla naturassocierade upplevelser samt stimulans och rekreation av psykiskt och/eller fysisk art, med eller utan krav på tävlingsprestation.”(Nilsson 2007 sid.142)

Skillnaden mellan dessa två definitioner är att den senare gör en tydligare koppling av friluftslivet till en definition av naturmiljö. Det finns många aktiviteter som bedrivs i en naturmiljö som kan göra anspråk på att kallas för friluftsliv, men där det huvudsakliga syftet i första hand inte är en naturupplevelse. Om avsikten i en naturmiljö inte är en naturupplevelse, till exempel att jaga, tävla eller att arbeta i skogen bör dessa inte definieras som friluftsliv utan som naturmiljöaktiviteter. (Nilsson 2007)

Backman (2005) har även påvisat brister med nuvarande definition från kulturdepartementet, han menar att det går att tolka [...] *”utan krav på prestation eller tävling”* (www.regeringen.se sid. 15 12/10) som att det går att ha tävling och prestation som huvudsyfte men ändå hävda att det är friluftsliv.

Det finns flera alternativ till vad friluftsliv är som känns relevant att ta upp, Thordsson som är forskare i friluftslivets pedagogik anser att friluftsliv är:

”Friluftsliv är färdsel och liv i nära kontakt med den fria naturen, där huvudsyftet är upplevelser och erfarenheter.” (Thordsson 1994 sid 23)

Detta är mer ett personligt förhållningssätt till vad friluftsliv är där Thordsson (1993) menar att färdsel (som betyder förflyttning på norska) och liv står för ett aktivt förhållande till naturen snarare än ett studerande av den. Vidare menar han att med att vara i nära kontakt med den fria naturen betyder att man ska vårda och visa hänsyn samt att den fria naturen inte blir störd utan lever sig eget liv. Huvudsyftet i Thordssons definition av friluftsliv är upplevelser och erfarenheter, med detta menar han att om till exempel jakt, fiske eller bärplockning skall kallas för friluftsliv beror det på vad aktören har för syfte med sin aktivitet. (Thordsson 1993). Även Backmans syn på friluftsliv påminner om Thordssons, att det är naturens närvaro som är det primära, inte själva aktiviteten i sig. (Backman 2005)

Norge som av de flesta är känt för ett rikt friluftsliv har även de sin egen definition av vad friluftsliv är:

“Friluftsliv er opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse” (Stortinget Langtidsprogrammet for 1974-1977).

Backman (2005) hävdar att samtliga definitioner är normativa, det vill säga att de vill beskriva hur något är, i detta fall hur friluftsliv ska vara. Den norska rapporten *Norsk friluftsliv- på randen av modernisering?*(2000) tar också upp att definitionerna av friluftsliv gör den normativ vilket kan leda till att grupper ur befolkningen inte känner igen sig i dem, utan känner inte någon samhörighet med vad friluftsliv är enligt alla definitioner.

Backman (2005) tar även upp varför definitionen av friluftsliv är problematiskt och menar att det beror på att hur friluftsliv kan ses genom ett politiskt förhållningssätt och ett personligt förhållningssätt. Det är viktigt att särskilja dessa två förhållningssätt till friluftsliv då begränsningar av regler för hur friluftsliv egentligen ska bedrivas kan ha en avskräckande och begränsande effekt snare än en inbjudande och positiv effekt.

Sammanfattningsvis anser Backman (2005) att det bästa sättet att identifiera friluftsliv är att utgå från det som är meningsbärande för individen, det vill säga ett logiskt och praktiskt tänkande än att utgå från de ovan nämnda definitionerna som är mer av normativ karaktär.

2.2 Friluftslivsaktiviteter

Om avsikten med vistelsen i naturen är en annan än de definitionerna ovan, till exempel tävling, arbeta, jaga eller annat bör den inte definieras som friluftsliv, de aktiviteterna bör istället kallas för naturmiljöaktiviteter. (Nilsson 2007). Backman (2005) berör samma problematik som Nilsson men väljer istället att kalla dessa aktiviteter för friluftaktiviteter.

Idrottsrörelsens definition av sitt område är:

"Idrott är fysisk aktivitet som vi utför för att kunna prestera mera, ha roligt och må bra"
(riksidrottsförbundet 1996)

Definitionen av idrott lämnar stort utrymme för fri tolkning och skulle mycket väl passa in för vad många tycker att även friluftsliv är. Det som är diskuterbart i denna definition är vad som läggs i betydelsen av prestera mera och hur detta ger sig i uttryck inom utövandet av friluftsliv. Öhman (1999) menar att det finns aktiviteter mellan idrott och friluftsliv som kan kallas för friluftslivsaktiviteter. Hans definition för detta begrepp är:

"Med friluftslivsaktiviteter avser jag fysiska aktiviteter som lekar, spel, och övningar av idrottskaraktär som bedrivs ute i naturen. Med friluftsliv avser jag aktiviteter som innebär att man lever i naturen" (Öhman 1999 sid. 6)

Nilsson, Kraepelin-Strid och Seger (2007), menar att friluftsliv inte ska blandas ihop med naturmiljöaktiviteter. Syftet med dessa är inte naturassocierade utan att utöva olika former av aktiviteter som orientering, längdskidor och skridskoåkning.

Denna definitionsmissiga skillnad är viktig för att skilja skolans friluftsliv mot naturmiljöaktiviteter. Naturmiljöaktiviteter som avanstående aktiviteter är viktiga kunskaper i friluftslivet, men det kan aldrig ersätta friluftslivet i fråga om naturupplevelser. (Nilsson, Kraepelin-Strid, Seger 2007).

Skillnaderna mellan friluftsliv och friluftslivsaktiviteter är enligt forskarna att friluftsliv är naturupplevelser, medan friluftaktiviteter innebär att utöva aktiviteter i naturen.

2.2.1 Friluftsliv och habitus

En förklaring till varför friluftsliv och även friluftslivsaktiviteter är svårt att definiera är att vi alla är olika och har olika erfarenheter över vad saker och ting egentligen är. Den amerikanske professorn Donald Broady har tolkat den franske sociologen Bordieu utifrån hans resonemang kring skilda sociala erfarenheter och olikheter, något som Bordieu kallar för habitus.

Det Bordieu menar är att habitus får en stor betydelse i skapandet av individens beteende och vanor. Arvet och generna har alltså inte så stor betydelse över hur vi beter oss eller vilka vanor vi har. (Broady 1990)

”Habitus är benämning på ett system av varaktiga och överförbara dispositioner som integrerar individens tidigare erfarenheter och bestämmer hennes sätt att uppfatta, värdera, välja och handla. Habitus har alltså formats av ens tidigare liv och styr det framtida beteendet. Det används för att förklara skillnader och likheter mellan såväl individer som grupper och klasser. Så beror skillnader mellan samhällsklasser i upplevelser och värderingar av t.ex. ett konstverk på skilda förkroppsligade beteendescheman, olika habitus.”
(Nationalencyklopedin www.ne.se 2/11)

Flera undersökningar från slutet av 1900-talet visar att andelen som var anslutna till idrottsföreningar och som utövade motion är störst i de övre socialagrupperna och lägst i de lägre socialagrupperna. Även hos barn finns det en tydlig skillnad mellan de olika sociala grupperna. Där är barn från en lägre social grupp inte alls i en lika stor utsträckning som barn i en högre social grupp medlem i någon idrottsförening. En orsak till detta är att det krävs resurser från föräldrar att ha med sina barn i föreningar, till exempel med bilskjuts till och från tävlingar och träningar. (Engström 1999)

Engström (1999) visar i sin undersökning att de män och kvinnor som läst vidare efter grundskolan på högskola eller universitet i högre grad utövade friluftsliv än de män och kvinnor som inte läst vidare efter gymnasieskolan, förutom fiske som kan anses som en friluftaktivitet. Denna aktivitet var populär bland män som inte utbildat sig efter gymnasiet.

”De med högre utbildning ägnade sig oftare åt friluftaktiviteter, som skidåkning, skridskoåkning och långpromenader, samt golf.” (Engström 1999 sid. 96)

Idrotts och sportintresset för de olika sociala grupperna beror på de intressen som fanns i uppväxtmiljön. Engström pekar även han på habitus, att det är främst det som bestämmer vad var och en blir och är intresserad av. (Engström 1999). Smaken för vad som är intressant kan ändras med åldern, men det är svårare att ändra habitus när man är vuxen, jämfört med att vara barn och växa upp i specifik miljö. (Backman 2007)

Habitus är en teori som förklarar varför personer tycker olika om olika intressen, där arvet och generna inte spelar så stor roll, utan det är miljön som påverkar mest.

2.3 Historisk utveckling av friluftslivet i Sverige

Friluftslivets historia är drygt 100 år gammalt. Friluftslivet i Sverige startade under den sena delen av 1800-talet, då mindre grupper av välbärgade personer, främst män, började med alpinism och stärkande friluftsliv. I Sverige lystrade de berörda till svenska turistföreningen som bildades 1885, turistföreningens uppmaning var att man skulle känna sitt land. (Sörlin, Sandell, (red.) 2000).

Sandell och Sörlin (2000) tar upp fyra faktorer till varför friluftslivet uppmärksammades i Sverige, dessa faktorer var att det fanns ett ökat intresse för en nationell enhet, särskilt bland samhällets högre skikt. En ny social identitet söktes som kunde ersätta det försvinnande lantliga bysamhället. Det fanns ett intresse för geografiska upptäckter med till exempel etablerandet av Svenska Sällskapet för Antropologi och Geografi 1877. Det fanns en början till ett naturskyddsintresse på grund av det framväxande industrisamhällets

landskapspåverkan. Det växte fram ett ökande fritidsbruk av naturpräglade, nationellt tolkande landskap i form av turism, alpinism och friluftsliv.

1956 introducerades skogsmulleskolan av friluftsförbundet där det grundläggande målet var att barnen skulle lära sig igenom lek. Syftet med skogsmulleskolan var att friluftsförbundet ville att barnen skulle lära sig att respektera naturen. De ville förmedla en livsstil från förr då naturumgänget var en del av vardagen. Skogsmulleskolan kan ses som en brytpunkt mellan ett äldre fostrings syfte som bland annat scoutrörelsen var en del i, där friluftsliv användes som ett medel till att stärka nationen och medborgarandan till att naturen blev ett medel för att lära ut miljö och naturmedvetenhet. Med skogsmulleskolan ville friluftsförbundet att barnen även i vuxen ålder skulle hitta en livsstil där det moderna samhället skulle vägas upp med ett aktivt friluftsliv. (Sörlin, Sandell, (red.) 2000).

En av de punkter som genom friluftslivets historia vållat många diskussioner är avgränsningen mot idrotten. I den statliga utredningen från 1969 var utgångsläget att idrott och friluftsliv skulle vara under en och samma organisation och således ha samma definition då det hävdades att det var omöjligt att skilja på dessa områden. Från friluftsrörelsens sida fanns de starka invändningar mot att vara inom samma organisation som idrottsrörelsen främst på grund av idrottsrörelsens tävlingsverksamhet. (Backman, Larsson, Redelius 2004). Yttergren (1992) menar dock att friluftsrörelsen med friluftsförbundet i spetsen historiskt sett är en del av idrottsrörelsen tillsammans med riks-idrottsförbundet, Korpen och andra organisationer. Men att friluftsförbundet numera inte handhar tävlingar av olika slag, utan bara ägnar sig åt friluftsliv av olika former.

I slutet av sextiotalet växte en alternativrörelse fram i Europa och Sverige om miljö, livsstil och internationell solidaritet. Dessa rörelser var kritiska över konsumentationssamhället som växt fram under efterkrigstiden. Tordsson (1994). Under sjuttiotalet ökade friluftslivet ytterligare då intresset för miljö och naturfrågor växte på alla plan i samhället. Det bildades nya miljöorganisationer, bland annat Greenpeace och frågorna blev också ett stort politiskt och medialt arbetsområde. (Backman, Larsson, Redelius 2004).

Under 80-talet sjönk det organiserade friluftslivet allt mer med färre och färre medlemmar. Befolkningen valde själva att organisera sin egen fritid utan att vara medlem i någon friluftsförening. (Yttergren 1992).

Friluftslivets utveckling har gått från att i början av 1900-talet vara en del i nationalismen och bara beröra en högre samhällsklass till att idag vara ett sätt att bedriva sin egen fritid.

2.4 Historisk utveckling av friluftslivet i skolan

Första gången som friluftsliv i skolan omnämns är 1933 års timplaner för läroverken, där står att de tidigare idrottsdagarna numera skall kallas friluftsdagar och ske 10-12 dagar per läsår. 1942 införs friluftsdagar även i folkskolan även här skall det vara 10-12 dagar per läsår. (Ekberg, Erberth 2000). 1955 års timplan för den dåvarande enhetsskolan angav att friluftsdagar och lekdagar bör motsvara minst en och en halv timme i veckan eller 10-12 heldagar per läsår. Som ett övergripande mål med idrott och hälsa undervisningen (som då hette gymnastik med lek) angavs att undervisningen skall stimulera till kroppsövningar samt friluftsliv även efter skolans slut. (Backman, Larsson, Redelius 2004). I grundskolans läroplan från 1980 står det följande om friluftsliv i skolan:

”Under ett visst antal dagar av läsåret (4-8 dagar) skall skolarbetet ske i form av friluftsverksamhet. Syftet med friluftsverksamheten är att genom aktiv rekreation ge eleverna omväxling i det dagliga arbetet och ge möjligheter till vistelse ute i naturen, friluftstimmarna skall disponeras för aktiviteter utomhus. Speciellt bör de huvudmoment inom idrott som inte kan bedrivas på vanliga lektioner behandlas.” (skolöverstyrelsen 1980 sid 47)

1994 då den nya läroplanen togs i bruk togs regleringen bort för friluftsdagarna och det är numera upp till den lokala skolan att bestämma hur det ska se ut. (Backman, Larsson, Redelius, 2004).

Sammanfattningsvis har friluftslivet i skolan sjunkit markant i förhållande till tidigare läroplaner, från att friluftslivet för första gången nämndes i skolans styrmedel tills dagens läroplan då det är upp till den lokala skolan att bestämma över antalet friluftsdagar.

2.5 Friluftslivspedagogik

Friluftsförbundet med flera intresseorganisationer för naturen och miljön framhåller friluftsliv som en pedagogisk metod för att påverka människans förhållande till naturen och skapa miljömedvetenhet. (Backman, Larsson, Redelius, 2004.)

Brügge, Glantz, Sandell, (red.) (2002) tar upp tre friluftsstilar för att pedagoger ska få möjlighet att fundera över vilka olika sätt det finns att bedriva friluftsliv på. Detta kan vara bra för att veta vad eleverna är intresserade av och på så sätt väcka ett intresse om friluftsliv. De tre stilarna är dominansstilen, aktiva anpassningsstilen samt den passiva anpassningsstilen.

I dominansstilen är det själva aktiviteten som står i fokus. Det finns en medveten ambition att dominera och behärska naturen. Naturen ses som en produkt för en arena för olika friluftsstilar. Friluftslivet blir mer och mer en upplevelseindustri. Om inte naturen passar in till exempel med toppar på fjäll eller klimat byggs landskapet om eller så byggs det inomhus, ett exempel på detta är skidtunnlar. Människan har successivt skaffat sig kontroll över naturen. Ur ett pedagogiskt perspektiv är det positivt att denna stil är lätt att göra attraktiv och spännande samt att det är en modern stil. Nackdelen är att det orörda naturmötet försvinner, samt att säkerheten och teknikdelen måste ta en stor plats i undervisningen.

Den aktiva anpassningsstilen har sitt fokus på den lokala naturen. Anpassningen sker på ett aktivt sätt som inkluderar att man på olika sätt förändrar och använder naturen som finns runt omkring. Exempel på aktiviteter inom denna stil är jakt och fiske. Den pedagogiska fördelen med denna stil är den nära kontakten med naturen i form av mat, vatten och värme ofta kan nyttjas och tas i bruk i direkt anknytning till naturen. Detta ger även stora miljöpedagogiska vinster. Svårigheten med denna stil är att goda kontakter med markägaren är ett måste då naturen eller landskapet nyttjas för sin pedagogik.

Även den passiva anpassningsstilen har anpassningen till naturen i fokus. Skillnaden mot den aktiva anpassningsstilen är att i denna stil skall bara anpassning ske och påverkningen av naturen är obefintlig. Ett exempel på en aktivitet som passar in i denna stil är fågelskådning. Den pedagogiska fördelen är denna stil ryms inom ramen för allemansrätten. Det är lätt att anpassa utflykter och utmaningar till gruppen och sina egna kunskaper som pedagog.

Nackdelen kan dock vara att friluftsupplevelsen kan kännas tråkig och ytlig om det saknas tid eller att pedagogen inte kan väcka ett intresse för vad som finns runt det som ska besökas eller studeras. (Brügge, Glantz, Sandell, (red.) 2002).

Avsikten med friluftsliv är att eleverna ska se och observera naturen och sätta värde på att få vara utomhus, vistas i naturen och uppskatta djur och naturlivet. Den fysiska prestationen, färdigheten eller resultatet har i friluftsliv inte någon egentlig betydelse, det är själva utförandet som är i fokus, att undervisningen sker i naturlig miljö, skogen, fjället, vid vatten etc. Meningen med friluftsliv är att eleven skall känna att den egna upplevelsen är viktig, valfriheten ska vara stor. Lärare eller pedagoger ska se till så att undervisningen sker ute i naturen samt undervisa eleverna så att de värdesätter vistelser utomhus i olika väderförhållanden samt att de ska uppskatta det som naturen har. (Engström, Redelius, (red.) 2002).

Friluftslivspedagogiken är viktig utifrån flera olika aspekter, dels miljöaspekten som bland annat friluftsförmedlingen nämner, men även för att pedagoger ska få en inblick i vad och hur de kan undervisa elever inom ämnet friluftsliv.

2.6 Friluftslivets koppling till skolan

Det är inte konstigt att idrottslig verksamhet i ungdomsåren tvärtom vad som brukar hävdas - har lågt samband med motionsvanor i medelåldern. Syftet med motion skiljer sig avsevärt mycket jämfört med tävlingsidrott på så sätt att tävlingsidrotten förknippas med konkurrens och vikten av att prestera och helst vinna. Den som tillsammans med föräldrar eller i skolsammanhang ägnat sig åt friluftsliv och vistats mycket ute i naturen har mycket lättare att ägna sig åt friluftsliv som vuxen, även om aktiviteterna inte behöver vara desamma. Att lära sig ha roligt när man rör på sig är inte detsamma som att lära sig att man ska prestera något. (Engström, Redelius, (red.) 2002).

Det är viktigt att eleverna får en positiv upplevelse av friluftsliv så att de själva kan ge sig ut i naturen och känna sig trygga och kan uppleva glädje. En viktig del i att eleverna känner glädje i naturen är att de har fått en natursäkerhet som innebär att de fått kunskaper och färdigheter i friluftsliv. Natursäkerhet innefattar allt från att kunna göra upp en eld till att förflytta sig med karta. Detta hävdar Nilsson, Kraepelin och Seger (2007) är det primära med friluftsliv, men det finns även nyttoperspektivet som innebär att friluftsliv är en bra form av fysisk aktivitet, samt att om eleverna känner glädje av att vara i naturen så leder det till ett större miljöengagemang.

Nilsson, Kraepelin och Seger (2007) anser att målet som eleverna ska uppnå i slutet av skolår 9, där det står att eleven skall nå en nivå som är ett utvecklat friluftsliv inte är möjligt med dagens läroplan. Dom menar att progressionen bör fortsätta även på gymnasiet. För att nå ett utvecklat friluftsliv behövs ett långt perspektiv från skolår 1 till skolår 9 och att det fortsätter i gymnasiet. Det kan bli så att eleven inte upptäcker glädjen i att vara ute i naturen vilket kan leda till en begränsad motivation, detta belyser återigen att eleven behöver vara ute i naturen mycket för att få känna naturens och friluftslivets värde. Även Backman (2004) belyser detta problem med att eleverna inte når målet i friluftsliv när han i sin undersökning kommit fram till att friluftslivet för en alltmer undanskymd roll i ämnet idrott och hälsa, jämfört med vad som står i kursplanen.

Begreppet friluftsliv benämns även i biologins kursplan för grundskolan, där står det att friluftsliv är ett verktyg för att svara på hur naturtyper bevaras tillsammans med konst, skönlitteratur samt med naturvetenskapliga metoder. (www.skolverket.se 3/11)

Kopplingen mellan friluftsliv och skolan kan sammanfattas genom att det är viktigt att ge eleverna en natursäkerhet så att de känner sig trygga i att befinna sig ute i naturen vilket kan leda till ett större miljöengagemang, det är även viktigt att visa på att prestationskravet inte ska finnas inom friluftsliv.

2.7 Friluftslivet i Idrott och hälsa

I kursplanen för idrott och hälsa står ordet friluft med i olika former tolv gånger. Ordet friluftsliv finns med åtta gånger medan friluftslivsaktiviteter nämns två gånger.

Friluftsliv är tillsammans med dans, simning orientering de enda specifika momenten som står med i kursplanen. Ett återkommande tema där friluftsliv nämns i kursplanen är för att eleverna ska få kunskap och kännedom om både fysisk och psykisk hälsa. Friluftsliv nämns också som ett medel för att eleverna ska få erfarenhet och kunskap inom naturen och miljön, där målet är ett fortsatt intresse för naturen och miljöfrågor.

I kursplanen nämns ingen definition över vad friluftsliv är, det finns dock en antydning om vad friluftsliv är:

”kunna orientera sig i okända marker genom att använda olika hjälpmedel samt kunna planera och genomföra vistelse i naturen under olika årstider”(www.skolverket.se 19/10)

Detta är ett mål som eleven i årskurs 9 skall klara av. Antydning av vad friluftsliv är, är att kunna bedriva och planera vistelser i naturen under året. (kursplan idrott och hälsa)

Kursplanen i ämnet idrott och hälsa är väldigt tolkningsbar, detta gör att målen som eleven skall klara av i slutet på årskurs 9 går att uppnå med endast ett fåtal verktyg, ett utav dem är friluftsliv. Mål som eleven skall uppnå är:

”Eleven skall

- förstå sambandet mellan mat, motion och hälsa och kunna tillämpa kunskaper i ergonomi i vardagliga sammanhang,*
- kunna delta i lek, dans, idrott och andra aktiviteter och kunna utföra lämpliga rörelseuppgifter,*
- kunna forma och genomföra aktiviteter för egen motion,*
- kunna orientera sig i okända marker genom att använda olika hjälpmedel samt kunna planera och genomföra vistelse i naturen under olika årstider,*
- kunna hantera nödsituationer i och vid vatten,*
- ha kunskaper i livräddande första hjälp,*
- ha kunskaper i vanliga rörelseaktiviteter och hur de kan bedrivas på ett säkert sätt.”* (www.skolverket.se 19/10)

Samtliga mål som skall uppnås i slutet av skolar 9 har en koppling till fysisk hälsa, psykisk hälsa, naturen samt natursäkerhet, vilket friluftslivet enligt kursplanen är ett medel för att uppnå.

Sammanfattningsvis nämns friluftsliv i kursplanen åtta gånger och friluftslivsaktiviteter nämns två gånger. De teman som nämner friluftsliv rör fysisk och psykisk hälsa samt kunskaper och erfarenheter i naturen.

3 Syfte, frågeställning

Studiens syfte är att undersöka om det föreligger likheter och eller skillnader på begreppet friluftsliv mellan idrottslärarstudenter på en högskola, jämfört med vad styrmedlen för grundskolan anger att friluftsliv är.

3.1 Frågeställning

1. Hur definierar lärarstudenter inom idrott och hälsa begreppet friluftsliv ur ett skolperspektiv?
2. Föreligger det likheter och skillnader mellan lärarstudenter inom idrott och hälsa uppfattning av friluftsliv i skolan jämfört med styrmedlen för grundskolan?

4 Metodkapitel

Arbetet består av en kombination av en kvantitativ enkät och en kvalitativ intervjustudie med lärarstudenter inom idrott och hälsa. Orsaken till varför arbetet har flera metoder är för att det ger en tydligare och säkrare bild av verkligheten. Johansson, Swedner (2006) nämner att fler metoder i ett examensarbete leder till en högre yrkesrelevans jämfört med om bara en metod använts.

Studien har en hermeneutisk syn, vilket innebär att avsikten är att tolka och förstå vad innebörden av friluftsliv betyder för studenter samt vad det betyder i grundskolan. Syftet med frågeställningarna är att se hur lärarstudenter inom idrott och hälsa ser på begreppet friluftsliv. Om det finns ett sammanhang med lärarstudenternas uppfattning om friluftsliv och vad som står i kursplanen för ämnet idrott och hälsa. Utgångspunkten för arbetet är hur respondentgruppen ser på frågeställningen. Detta ställs mot de styrdokument som reglerar friluftsliv i grundskolan.

Resultaten som framställs kommer att relateras till den forskning som finns inom området för att sedan utifrån forskningen diskuteras.

Stukat (2005) beskriver om det kvalitativa synsättet att resultatet skall tolkas och förstås, inte genariliseras och förklaras. Målet med studien är därför inte att ge ett genariliserat svar på hur idrottslärarstudenter ser på begreppet friluftsliv, utan istället skall arbetet försöka visa eller klargöra hur respondentgruppen ser på friluftsliv samt hur de belyser begreppet. Detta skall sedan ställas mot forskning inom friluftsliv samt grundskolans styrdokument.

4.1 Avgränsning

Undersökningen fokuserar på hur begreppet friluftsliv upplevs utifrån deltagarna som valts ut. Fokuseringen har inte varit på hur deltagarnas egna friluftslivsundervisning ser ut, utan mer hur de upplever friluftsliv. Fokuseringen på den andra frågeställningen ligger bara på grundskolans styrdokument, inte den gymnasiella eller högskolans styrdokument.

Med många intervjuer blir materialet ohanterligt och det blir för svårt att få en överblick och samtidigt se alla viktiga detaljer som förenar eller som skiljer. (Stukat 2005). Därför har inte fler än fem studenter valts ut för en intervju, allt för att materialet skall kunna hanteras och överblickas.

I forskningsrapporten *Norsk friluftsliv - på randen av modernisering?* (2000) skriver författarna att det inte är bra att använda sig av normativa definitioner av friluftsliv som utgångspunkt för ett arbete då det riskerar att utesluta grupper eller aktiviteter då de utifrån definitionerna inte känner igen sig. Intervjufrågorna är därför öppna och ingen definition av friluftsliv nämns, allt för att deltagarna i intervjun inte ska känna sig utanför och inte känna någon behörighet till vad friluftsliv är.

4.2 Nyttovärde

Uppsatsens nyttovärde är att belysa synen på friluftsliv hos lärarstudenter inom idrott och hälsa. Det är deras syn som sedan kommer att förmedlas till elever i grundskolan. Uppsatsen har också ett värde i att belysa hur kursplanen i idrott och hälsa angående friluftsliv är konstruerad. Vad står det i kursplanen för idrott och hälsa för hur friluftsliv ska bedrivas, samt överrensstämmer lärarstudenternas svar med vad kursplanen anger att eleverna ska uppnå.

4.3 Urval

4.3.1 Enkätundersökning

Valet för respondentgruppen blev de som läser friluftsliv eller som redan läst friluftsliv inom ramen för idrott och hälsa lärarutbildningen på en högskola i en mellanstor svensk stad. I klassen fyllde samtliga tio studenter i enkäten. Studenterna har läst friluftsliv inom B kursen för idrott. Någor urvalskriterier angående kön har inte beaktats.

Med hjälp av ett strategiskt urval har studenterna valts ut. Med ett strategiskt urval menas att respondenterna är såpass olika som de är i en homogen grupp, i detta fall en klass med lärarstudenter inom idrott och hälsa. De har av naturliga skäl olika erfarenheter, men samtliga vill bli lärare, detta gör att mitt urval är strategiskt. (Trost 2005)

4.3.2 Intervjuundersökningen

Fem studenter har blivit intervjuade i denna undersökning. Deltagarna i intervjun förutsätts ha en grundläggande kunskap och egna reflektioner över begreppet friluftsliv, då frågorna är av en sådan karaktär. På grund av ett för litet antal studenter i respondentgruppen som anmälde sig till intervjun, har andra studenter tillfrågats för att delta i undersökningen. Urvalet till intervjuundersökningen skedde genom att vid enkätundersökningen fick studenterna frivilligt fylla i ett intresse till att bli intervjuad. Urvalet till de övriga studenterna som

medverkade i undersökningen gick till genom att tre studenter kontaktades via telefon där det frågades om det fanns ett intresse att bli intervjuad. Metoden som användes för att välja ut dessa tre studenter var genom ett slumpmässigt urval från en klasslista på studenter som tidigare läst friluftsliv inom idrottsutbildningen på samma högskola.

4.4 Genomförande

Intervjun och den skriftliga enkäten testades på två studenter som tidigare läst friluftsliv inom ramen för idrott och hälsa lärarutbildningen. Utifrån testintervjun ändrades språket på vissa frågor och utifrån den skriftliga enkäten (bilaga 1) ändrades vissa alternativ och några fler alternativ lades till. Den skriftliga enkätens skala ändrades från att tidigare varit 1-6 graderad till 1-4. Detta för att det kändes överflödigt med en 1-6 gradig skala, då spannet blev för komplicerat.

Vid den kvantitativa och den kvalitativa metoden beaktades de etiska kraven,

Informationskravet

Vid den kvantitativa undersökningen och den kvalitativa undersökningen informerades studenterna om vad studien hade för syfte och varför deras deltagande behövdes.

Samtyckeskravet

Samtliga deltagare i undersökningen var vuxna och blev informerade om att de hade rätt att när som helst under studien avbryta sitt deltagande.

Konfidentialitetskravet

Enkätundersökningen besvarades anonymt, därför finns det inga personuppgifter förvarade. I intervjun döptes studenterna till A1, A2, A3, A4 och A5 detta för att det inte ska gå att identifiera deltagarna.

Nyttjandekravet

Uppgifterna som samlats in under undersökningen kommer enbart att användas till denna studie i forskningssyfte. Efter avslutad studie kommer uppgifterna inte att lämnas vidare.

4.4.1 Enkätfrågor

Kontakten till studenterna som skulle fylla i enkätfrågorna gick via mail till deras lärare som svarade var och när studenterna var anträffbara. Därefter informerades studenterna om syftet med studien samt att det var en frivillig undersökning.

Enkätundersökningen (bilaga 1) skedde i studenternas klassrum där läraren hade tilldelat tid för information om, samt genomförande av studien. Deltagarna fick utan tidsbegränsning fylla i och svara på de olika alternativen samt motivera sina svar på den sista frågan. Då den skriftliga enkäten skedde i min närhet kunde deltagarna när som helst fråga mig om det är något de inte förstår eller undrar över något.

De olika alternativen i den skriftliga enkäten har valts utifrån de tre friluftstilar som tas upp av Brügge, Glantz, Sandell, (red.) (2002). Utifrån enkäterna svarade samtliga studenter på vilka alternativ de tyckte var mycket friluftsliv respektive på vad som de inte tyckte var friluftsliv. Skalan var från 1 till 4, där 1 var minst viktig och 4 var viktigast.

Dessa alternativ som studenterna svarat på har sedan valts att sorteras in i tre friluftsstilar, (Dominansstilen, Aktiva anpassningsstilen och Passiva anpassningsstilen) jämför Brügge, Glantz, Sandell, (red.) (2002) kap 2.5. Detta har gjorts för att få en överblick över alla olika aktiviteter som tagits med, samt att tydliggöra de olika aktiviteterna. Därefter har bara alternativen som studenterna svarat en 1 eller 4 på redovisats i figur 4.1-figur 4.3. Det vill säga vad de inte tyckte var friluftsliv respektive vad för aktiviteter de tycker är friluftsliv. Allt

för att se om det gick att se någon skillnad eller inte på vad studenterna anser att friluftsliv är. Studenterna fick även välja tre från de ovanstående aktiviteterna och utan inbördes ordning skriva ner varför de ville undervisa i just dessa aktiviteter.

Alla 1:or och 4:or summerades utifrån vilken stil de tillhörde, dessa ställdes sen mot varandra för att se om det fanns eller inte fanns ett mönster. Valet var medvetet att ta bort resultaten från de som svarat 2:or eller 3:or, allt för att få en så stark kontrast som möjligt.

4.4.2 Intervjufrågor

Den kvalitativa intervjun utgick från en intervjuguide (bilaga 2) där fem studenter svarade. Frågorna som användes i intervjuguiden utformades genom att först ta reda på respondenternas syn på sitt friluftsliv för att sedan koppla deras syn på friluftslivet i skolan. På grund av ett sviktande underlag från de studenter som svarade på enkätfrågorna fick andra studenter som läst friluftsliv inom ramen för idrott och hälsa lärarprogrammet intervjuas.

Respondenterna blev informerade att intervjun spelades in med bandspelare. Innan intervjun försäkrades respondenten att ingen annan än undertecknad kommer att lyssna på banden och att de kommer att raderas efter att intervjun är bearbetad. För att säkra deras anonymitet blev de intervjuade i resultatet döpta till A1- A5, detta syns då något citat är med från i resultatet. Vid intervjuerna användes Trosts (2005) modell där han tar upp flera viktiga faktorer som intervjuaren ska tänka på. Såsom att ha tålmod och inte bli nervös då det uppstår en tyst stund. Han menar att tystnaden är viktig då det belyser att deltagaren tänker ut sina svar. Vidare nämns även att intervjuaren med fördel ska använda sig av en loggbok som är till hjälp för att förbättra sitt minne när intervjun skrivs ner i resultatet. Samtliga intervjuer skedde på en neutral plats, för att inte respondenterna skulle störas av ovidkommande händelser.

Denna del dokumenterades med ljudinspelningsutrustning. Frågorna ställdes allt eftersom deltagaren besvarat föregående fråga. Intervju är kvalitativ då syftet med att använda just kvalitativa intervjuer är att få så uttömmande svar som möjligt. Johansson, Svedner (2006). Syftet med frågeställningen är att se hur respondenterna ser på begreppet friluftsliv, vad de anser att friluftsliv är respektive inte är.

Den kvalitativa intervjun behandlades genom att det är uppfattningarna frikopplade från individen som är det intressanta. Vid undersökningen delades resultatet från intervjun in i teman med hjälp av liknande citat från intervjuerna, där likheter söktes. Johansson, Svedner (2006).

4.4.3 Komparativ studie

Den andra frågeställningen besvarades med hjälp av vad det står om friluftsliv i skolans styrdokument. Kursplanen för idrott och hälsa analyserades angående vad som stod om friluftsliv. Det som söktes var om eller hur friluftsliv definierades samt vad och hur det ska ingå i undervisningen. Den andra frågeställningen kommer också att besvaras med en komparativ studie från resultatet av intervjufrågorna/enkätfrågorna och kursplanen.

4.5 Datainsamlingsmetoder

Undersökningsmetoderna är den skriftliga enkäten, den kvalitativa intervjun med ostrukturerade frågor, där svarsmöjligheterna är öppna. Med hjälp av dessa två metoder har min första frågeställning besvarats.

Hur definierar idrottslärostudenter begreppet friluftsliv ur ett skolperspektiv?

Den andra frågeställningen har besvarats med svaren från enkätundersökningen samt den kvalitativa intervjun.

Föreligger det likheter och skillnader mellan idrottslärostudenters uppfattning av friluftsliv i skolan jämfört med styrmedlen för grundskolan?

De svaren jämfördes sedan med vad som står i kursplanen i idrott och hälsa om friluftsliv.

4.5.1 Databearbetningsmetoder

Resultatet från enkätundersökningen är bearbetat i fyra cirkeldiagram, där friluftslivet är indelat i tre olika stilar (Brügge, Glantz, Sandell, (red.) 2002). I figur 1-3 har enbart siffrorna 1 och 4 valts ut utifrån de olika stilarna. Dessa siffror har sedan utifrån respektive stil summerats ihop för att sedan ställas mot varandra för att se om det fanns någon skillnad eller inte. Figur 4 har sammanställts utifrån de tre alternativen som studenterna själva fick fylla angående vilka aktiviteter de ville använda sig av i sin undervisning. Dessa har sedan summerats ihop efter vilken friluftstill de tillhör, för att därefter läggas in i ett cirkeldiagram. Figur 1-3 berör den första frågeställningen och figur 4 berör den andra frågeställningen.

Resultatet från intervjun har bearbetats utifrån de olika frågorna som berör respektive frågeställning. Frågorna 1-2 i intervjuguiden berör den första frågeställningen och frågorna 3-5 berör den andra frågeställningen.

4.5.2 Tillförlitlighet

Studien är byggd på en enkätundersökning och en kvalitativ intervju. Då underlaget i enkätundersökningen inte är särskilt stort, samt att jag inte kan garantera hur seriöst svaren fylldes i gör att den delen i min uppsats har en mindre grad av realibilitet. Den kvalitativa intervjun har en relativt sett högre grad av realibilitet eftersom det bara är jag som intervjuat respondenten, samt att alla respondenter fått utgå från intervjuguiden när de svarat på frågorna. Studiens resultat har god validitet då undersökningen ger en representativ bild av det som undersökts, detta understryks med forskning som påvisar likheter med svaren från deltagarna i studien.

5 Resultat och diskussion

För tydlighets skull har frågeställningarna delats upp, samt att diskussionen är i direkt anslutning till resultaten. Resultatet är dessutom uppdelat i kronologisk ordning utifrån frågeställningarna.

5.1 Hur definierar idrottslärostudenter begreppet friluftsliv ur ett skolperspektiv?

Denna frågeställning är besvarad med mina enkäter och intervjuerna. Svaren har sedan i direkt anslutning diskuterats utifrån bakgrunden om det går att förklara de svar som

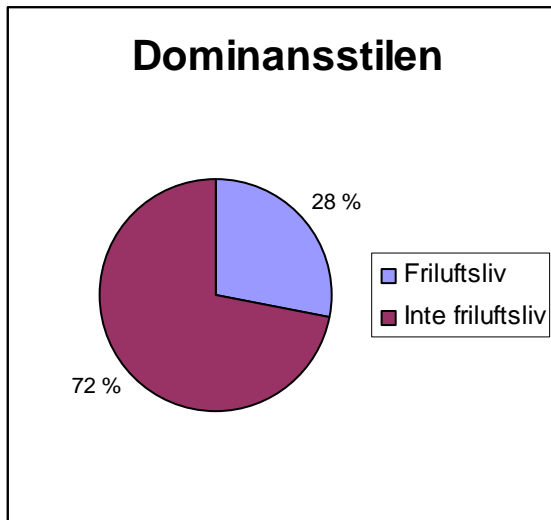
uppkommit. För att svara på frågeställningen har den delats upp i två delar där den första delen försöker förklara vad friluftsliv är enligt studenterna för att sedan vävas ihop med vad de tycker att friluftsliv är utifrån ett skolperspektiv.

De alternativ som studenterna fick svara på i enkäten har delats in i tre olika kategorier, dominansstilen, aktiva anpassningsstilen samt den passiva anpassningsstilen. Jämför beskrivelse i kap 2.5.

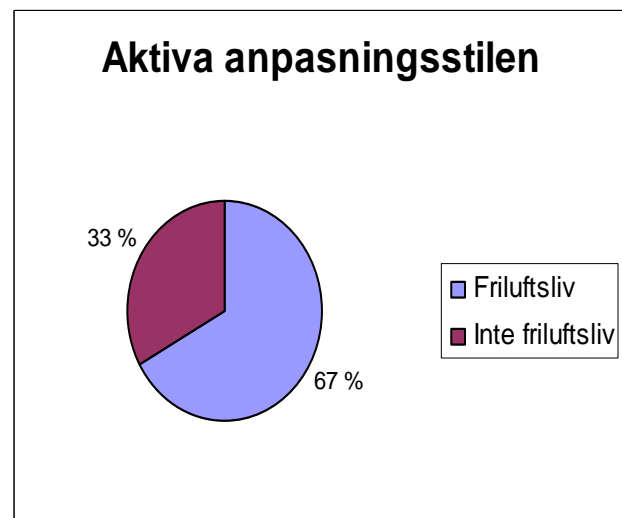
Tabell 5.1: Tabellen visar vilken friluftsstil de olika aktiviteterna är.

Dominansstilen	Aktiva anpassningsstilen	Passiva anpassningsstilen
<i>Dominansstilen handlar om att bemästra eller att dominera naturen så den passar den aktivitet som skall utövas.</i>	<i>Den Aktiva anpassningsstilen handlar om att anpassa sig efter naturen men också att använda sig av densamma.</i>	<i>Den Passiva anpassningsstilen handlar om att man bara ska anpassa sig och inte dominera eller påverka naturen.</i>
Cykla på vägar	Dyka, snorkla	Meditera
Åka rullskridskor/inlines/rullskidor	paddla kanot/kajak	studera växter/djur/fågelskåda
Åka skateboard	segla, vind/vågsurfa	ha picknick i naturen
Bada utomhus i pool/äventyrsbad	Fritidsfiska	ströva i skog och mark
Köra/åka vattenskidor/wakeboard	Jaga	nöjes och motionspromenader
Åka längdskidor	köra/åka hundspann	Promenera med hund
Åka snowboard	tälta/övernatta i naturen	vandra i fjällen
Åka utför på skidor	göra upp eld	vandra på vandringsleder
Åka skridskor	laga mat i naturen	jogga i terräng
Köra/åka motorbåt		gå stavgång
Köra/åka snöskoter		cykla i terräng
Spela paintball, rollspel		bada utomhus i sjö/hav
Åka vattenskidor		åka på tur
Spela golf		åka långfärdsskridskor
Klättra, bestiga berg		bedriva geocaching
Arbeta i trädgården		Solbada
Flyga motor- eller segelflygplan		Orientera
Segla kite/drake, fallskärm		åka pulka/kälke

Studenterna har svarat väldigt olika på vad friluftsliv är vilket visas i nedanstående figurer.

Figur 5.1 Dominansstilen visar andelen som ansåg att de aktiviteter som tillhörde dominansstilen är friluftsliv, respektive inte är friluftsliv.

Figur 5.2 Aktiva anpassningsstilen visar andelen som ansåg att de aktiviteter som tillhörde den aktiva anpassningsstilen är friluftsliv, respektive inte är friluftsliv.

Figur 5.3 Passiva anpassningsstilen visar andelen som ansåg att de aktiviteter som tillhörde den passiva anpassningsstilen är friluftsliv, respektive inte är friluftsliv.

Det går inte att se något tydligt mönster utifrån mina enkätfrågor eller från intervjuerna, vissa studenter har till exempel svarat att de inte anser att vandra i fjällen är friluftsliv medan andra studenter anser att det är friluftsliv att vandra i fjällen. Detta kan ha att göra med vad Backman, (2005) menar är problemet med att definiera friluftsliv. Begränsningar med

definitionen kan göra att vissa inte känner igen sig vad friluftsliv är. Han menar vidare att det bästa är att individen själv får definiera vad friluftsliv är. Detta resonemang från Backman (2005) stämmer in på mitt resultat från enkätundersökningen, det vill säga att studenterna har en individuell uppfattning över vad friluftsliv är, vilket speglas i att resultaten är såpass olika att det inte går att göra generella svar över vad dessa studenter anser att friluftsliv är. Utifrån mina intervjuer svarade studenterna på deras syn om friluftsliv. Svaren på vad de tyckte att friluftsliv är, var dels ett sätt att koppla av, där friluftsliv användes som rekreation och ett sätt att stressa av. Aktiviteterna kan variera men syftet med aktiviteterna är ändå rekreation. Dels tyckte några att friluftsliv är att vara ute i naturen, skogen eller på fjället samt att lära sig om naturen. Det vill säga att upplevelsen är i fokus. Ett fåtal studenter svarade att det var aktiviteterna som var i fokus när friluftsliv skulle utövas, de tyckte att till exempel turskidor och långfärdsskridskor var friluftsliv. Samtliga intervjuande nämnde även att det finns olika syften med friluftsliv, till exempel svarade en student att vid vandring kunde syftet vara att nå till en viss bergstopp, men samtidigt befinna sig i en väldigt vacker miljö. Det fanns även de som svarade att utöver naturmötet kunde träning för egen del i en fin miljö också vara friluftsliv, då träningen bedrivs ute i naturen, syftet är inte friluftsliv, men de fick ett naturmöte då de befann sig i en vacker miljö under träningstillfället. En student beskrev friluftsliv som:

”Antingen är man ute och bara planar där man inte gör något annat, eller så är syftet att man fiskar och nöter och nöter med avkoppling däremellan” (A1)

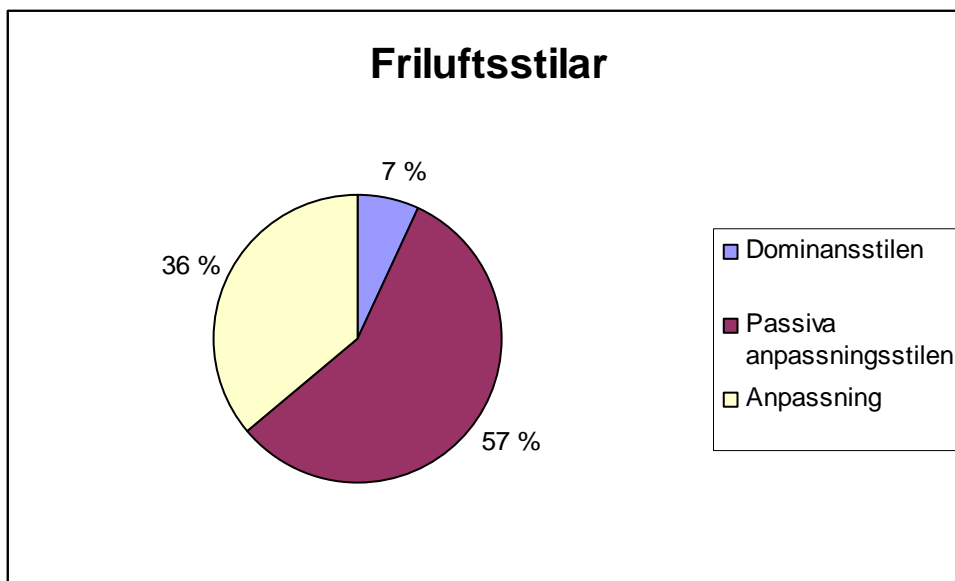
Svaren från intervjun stämmer relativt bra överens med svaren från enkäten, nämligen att friluftsliv betyder olika för olika personer.

Att studenterna har svarat olika på vad de anser att friluftsliv är, kan också förklaras med att definitionen av friluftsliv är annorlunda beroende på individens olika beteende och vanor. Sociologen Bordieu kallar detta för habitus där han menar att individens vanor inte är relaterade till gener och arv utan till sociala erfarenheter. Att studenterna svarat att friluftsliv betyder olika saker för dem kan ha sitt svar i att de alla har olika sociala erfarenheter, att de kan tillhöra olika samhällsklasser där friluftsliv värderas olika beroende på deras uppväxt och miljö. Engström (1999) har gjort en undersökning där han kommit fram till att kvinnor och män som fullföljt högskolan i högre grad utövade friluftsliv jämfört med kvinnor och män som inte läst på högskola. Engström (1999) nämner vidare att intresset för olika aktiviteter beror på de intressen som fanns i uppväxtmiljön.

Sammanfattningsvis går det inte att generellt säga vad som studenterna anser att friluftsliv är. Det fanns dock ett gemensamt tema som flera av studenterna berör nämligen att friluftsliv är att vara ute i naturen och bara vara, att uppleva naturen när man befinner sig i den.

5.1.1 Friluftsliv ur ett skolperspektiv

I enkätundersökningen på frågan där studenterna skulle välja ut tre aktiviteter samt motivera varför de just vill undervisa i dem är svaren lite mer likriktade än svaren på vilka alternativ som var friluftsliv respektive inte friluftsliv. Där hade samtliga studenter valt ut ett eller flera alternativ utifrån den aktiva anpassningsstilen och den passiva anpassningsstilen. Det var en markant skillnad mellan de två stilarna jämfört med dominansstilen.

Figur 5.4. Friluftsstilar visar vilka stilar som studenterna främst vill undervisa inom.

En av orsakerna till varför studenternas svar blev relativt likriktade på denna fråga kan bero på att dessa två stilar är praktiskt lättare att genomföra. Detta samstämmer med vad Brügge, Glantz, Sandell, (2002) nämner i kap. 2.5. Den passiva anpassningsstilen håller sig innanför ramen för allemansrätten vilket gör att de aktiviteterna går att utföra i princip överallt, även den aktiva anpassningsstilen med att sätta upp tält, göra upp eld, etc. är relativt lätt att bedriva.

Respondentgruppens olika svar kan ha sin förklaring i teorin om habitus, att det är våra sociala erfarenheter och vår miljö som styr vad vi tycker är friluftsliv respektive inte är friluftsliv. Engström (1999) nämner också att det kan bero på vilken miljö respondentgruppen växt upp i, och att det har betydelse för vad man anser att friluftsliv är.

Studenternas svar på hur synen på friluftsliv är i skolan från intervjun var mer likartat än svaren på vad de tyckte att friluftsliv är. Där ansåg samtliga att de trodde att undervisningen var väldigt olika beroende på var skolan låg samt vilket intresse det fanns på skolan för friluftsliv. Flera studenter trodde inte heller att det bedrevs så mycket friluftsliv på skolorna som det borde, något som även flera studier visar (Backman, Larsson, Redelius 2004). Varför friluftsliv bedrivs i skolan svarade studenterna att det är för att göra eleverna medvetna om vår miljö, att vi ska vara rädda om den.

”Det man tycker om och tycker är vackert vill man inte förstöra” (A3)

”Ta vara om naturen, det är det som friluftsliv är” (A1)

De som blivit intervjuade ansåg att de fått en fullgod utbildning i friluftsliv från sin undervisning, vilket gjorde att samtliga kände sig väl rustade för att undervisa i ämnet. Det de ville undervisa i var framförallt att lära eleverna om att värna om miljön samt att ge dem en trygghet i att vara ute i naturen. Nilsson, Kraepelin och seger (2007) tar upp att det är viktigt för eleven att känna trygghet i att vara ute i naturen, detta för att de ska få en sådan positiv upplevelse som möjligt samt att de får en natursäkerhet som gör att de inte känner rädsla för att vara ute i naturen.

”Eleverna ska få en trygghet i att vara ute i skogen och känna att de hittar med hjälp av karta och att de inte är rädda ute i skogen.” (A2)

Friluftsliv bedrivs utomhus, *friluftsliv är vistelse och fysisk aktivitet utomhus...* (www.regeringen.se sid. 15) vilket samtliga studenter tycker är bra då det kan leda till lugn och ro, samt att eleverna kommer ur ett klassrum. En student nämnde även att friluftsliv är bra då det inte krävs några prestationskrav, utan man kan bara vara.

”Hoppa över en sten, det är bara en som ser, det är liksom bara skönt att hoppa över stenen, det är ingen som tittar, det finns inga prestationskrav” (A1)

Studenterna nämnde att det fanns olika syften med friluftsliv, men ingen av dem nämnde något om det som Öhman (1999), Nilsson, Kraepelin-Strid och Seger (2007) nämner, att det förutom friluftsliv också kan kallas friluftslivsaktiviteter. Med friluftslivsaktiviteter menas att syftet inte är naturassocierade utan att det mer är aktiviteten som står i fokus. Nilsson, Kraepelin-Strid och Seger (2007). Det fanns vissa studenter som svarade att aktiviteten skulle vara i centrum, vilket enligt Nilssons, Kraepelin-Strids och Segers syn betyder att de studenter som svarade så inte vet att det finns en skillnad mellan friluftsliv och friluftslivsaktiviteter. Författarna ovan menar att det är viktigt att skilja dessa definitioner åt i skolan för att inte friluftslivet bara ska handla om aktiviteter utan om naturupplevelser, även om de menar att aktiviteterna är bra för att ge eleverna natursäkerhet som i sin tur kan leda till naturupplevelser.

Utifrån vad friluftsliv är sett ur ett skolperspektiv har studenterna svarat att friluftsliv främst ska bedrivas i ett miljöpedagogiskt syfte, samt att ge eleverna en positiv syn på att vara ute i naturen.

Sammanfattningsvis är det svårt att definiera begreppet friluftsliv utifrån ett skolperspektiv då studenterna har med sig olika uppfattningar över vad friluftsliv är. Några likheter mellan studenterna finns, det är naturmötet och upplevelser som sker i att vara ute i naturen. Det fanns även likheter över hur studenterna vill bedriva sin egen undervisning i grundskolan. Där är återigen naturen i fokus samt att eleverna själva ska få praktisera friluftsliv i olika former. Som en parantes nämner samtliga studenter från intervjun att de känner sig väl rustade till att bedriva en god undervisning i friluftsliv när de är färdigutbildade, vilket är viktigt då Backman (2004) nämner att friluftsliv för en alltmer undanskymd roll i ämnet idrott och hälsa.

5.2 Föreligger det likheter och skillnader mellan idrottslärostudenters uppfattning av friluftsliv i skolan jämfört med styrmedlen för grundskolan?

Denna frågeställning har besvarats med både enkäterna samt intervjuerna. Svaren från dessa jämförs sedan med kursplanen för ämnet idrott och hälsa för att se om det finns likheter och eller skillnader. Frågeställningen har delats upp, där först kursplanen för idrott och hälsa analyserats för att se vad den nämner om friluftsliv, därefter har jämförelsen med studenternas svar skett.

I kursplanen för idrott och hälsa nämns ordet friluftsliv 8 gånger. Någon definition över vad skolverket menar med friluftsliv finns inte med.

Det kursplanen menar med friluftsliv är att det är ett verktyg för att ge eleverna en förståelse för fysisk och psykisk hälsa, samt att ge eleverna kunskap om och ett fortsatt intresse för naturen och miljön vi lever i. Det står inte givet vad friluftslivet ska innehålla i kursplanen förutom att i årskurs nio skall eleven kunna genomföra och planera vistelser i naturen under hela året som beskrivs i kap 2.7.

Många utav dessa mål går att uppnå med hjälp av friluftsliv. Om den officiella definitionen se kapitel 2.2 skall användas stämmer den in på samtliga mål.

5.2.1 Likheter och skillnader mellan kursplanen i idrott och hälsa och svaren från studenterna

Utifrån svaren från de tre alternativ som studenterna ville genomföra som lärare inom idrott och hälsa så går det att säga att deras svar stämmer överrens med vad som står i kursplanen på en punkt nämligen att de vill genomföra vistelse i naturen med eleverna. Fokus i deras undervisning ligger främst på upplevelser och att ge eleverna förståelse över naturen. Studenternas svar berör även miljön, där de nämner att de vill undervisa i aktiviteter för att lära eleverna att värna om naturen och miljön. (kursplanen för idrott och hälsa). Engström (2002) skriver att avsikten med friluftsliv är att eleverna ska se och sätta värde på naturen samt känna glädje i att vara utomhus. Studenternas svar stämmer bra överrens på Engströms påstående, samt det som står i kursplanen om att ge eleverna ett fortsatt intresse för naturen och miljön.

Några skillnader mellan vad som står i kursplanen och vad studenterna både skrev och sade under intervjun var svårt att hitta, då formuleringen från kursplanen i idrott och hälsa inte är så konkret gör det att de flesta svar går att tolka på så sätt att de passar in i vad kursplanen säger om friluftsliv. Det som inte nämndes av studenterna men som står i kursplanen är att friluftsliv är ett verktyg för en förståelse för fysisk och psykisk hälsa. En stor del av studenterna svarade att friluftsliv kan ge eleverna en stressfri zon.

”Naturen är en plats för rekreation, man får ett andrum i vardagen” (A4)

Det var ingen av studenterna som reflekterade över den fysiska aktiviteten. De flesta definitioner i litteraturen angående friluftsliv nämner orden fysisk aktivitet, men det som framförallt definierar begreppet friluftsliv är upplevelser och erfarenheter, den fysiska delen kommer i skymundan i definitionen. Studenterna definierar också friluftsliv mer som upplevelser och naturmöten.

Sammanfattningsvis stämmer studenternas uppfattning överrens med vad som står i kursplanen för ämnet idrott och hälsa. Både studenterna och kursplanen nämner att eleverna skall få kunskap och ett fortsatt intresse för naturen och miljön. Ett par studenter tar även upp att friluftsliv går att använda för att ge eleverna förståelse för psykisk hälsa. Den enda skillnaden mot vad som står i kursplanen jämfört med vad studenterna svarade var att ingen student nämnde att friluftsliv är ett verktyg för eleverna att nå förståelse för fysisk hälsa. Orsaken till detta kan bero på att nästan all litteratur som berör friluftsliv i första hand beskriver friluftsliv med upplevelser, erfarenheter samt naturmöten, inte att det är en fysisk aktivitet eller att det bidrar till en fysisk hälsa, snarare psykisk hälsa.

6 Förslag till vidare studier

Det vore intressant att ställa frågan till elever som går på högstadiet vad de anser om samt deras syn om friluftsliv och se om det finns skillnader i deras uppfattning jämfört med vad utbildade idrottslärare undervisar inom. Samt att koppla deras syn mot vad som står i kursplanen.

Referenser

Tryckta källor

- Backman, Erik (2005) *Friluftslivets praktik. Leve idrottspedagogiken!: en vänbok tillägnad Lars-Magnus Engström*. S. 183-199
- Backman, Erik (2004). *Utövar ungdomar friluftsliv?* Svensk idrottsforskning nr 4 -2004 sid 47-53
- Backman, Erik (2007). *Teaching and learning friluftsliv in physical education teacher education*. Lic.-avh. (sammanfattning) Stockholm : Lärarhögskolan i Stockholm, 2007
- Backman, Erik, Larsson, Håkan & Redelius, Karin (2004). *Mellan nytta och nöje: bilder av ämnet idrott och hälsa*. Stockholm: Idrotthögskolan
- Blom, K. Arne & Lindroth, Jan (1995). *Idrottens historia: från antika arenor till modern massrörelse*. Farsta: SISU idrottsböcker
- Broady, Donald (1990). *Sociologi och epistemologi: om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin = [Sociology and epistemology] : [on Pierre Bourdieu's work and the historical epistemology]*. Diss. Stockholm : Högsk. för lärarutbildning
- Brügge, Britta, Glantz, Matz & Sandell, Klas (red.) (2002). *Friluftslivets pedagogik: för kunskap, känsla och livskvalitet*. 2. uppl. Stockholm: Liber
- Ekberg, Jan-Eric & Erberth, Bodil (2000). *Fysisk bildning: om ämnet idrott och hälsa*. Lund: Studentlitteratur
- Engström, Lars-Magnus (1999). *Idrott som social markör*. Stockholm: HLS
- Engström, Lars-Magnus & Redelius, Karin (red.) (2002). *Pedagogiska perspektiv på idrott*. Stockholm: HLS förl.
- Johansson, Bo & Svedner, Per Olov (2006). *Examensarbetet i lärarutbildningen: undersökningsmetoder och språklig utformning*. 4. uppl. Uppsala: Kunskapsföretaget
- Langtidsprogrammet.. (1974-1977)*. [Oslo]: [Stortinget]
- Nilsson, Johnny (2007). *Friluftsliv - en begreppsproblematisering. Idrottsdidaktiska utmaningar*. S. 141-153
- Nilsson, Johnny, Kraepelien-Strid, Eva & Seger, Jan (2007). *Friluftsliv och naturmiljöaktivitet i skolan. Idrottsdidaktiska utmaningar*. S. 154-163
- Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Sörlin, Sverker & Sandell, Klas (red.) (2000). *Friluftshistoria: från "hårdande friluftsliv" till ekoturism och miljöpedagogik : teman i det svenska friluftslivets historia*. Stockholm: Carlsson

Tordsson, Björn (1994). *Perspektiv på friluftslivets pedagogik*. Oslo: Norges idrettshøgskole

Trost, Jan (2005). *Kvalitativa intervjuer*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur

Yttergren, Leif (1992). *Friluftsförändringen 1892-1992: från skidsport till skogsmulle*. Stockholm: Friluftsförändringen

Otryckta källor

<http://www.naturvardsverket.se/sv/Arbete-med-naturvard/Arbete-med-friluftsliv/> den 26 oktober 2009 11:00

<http://www.ne.se.webproxy.student.hig.se:2048/lang/habitus/196651> den 2 november 2009 09:00

<http://www.ostforsk.no/rapport/pdf/022002.pdf> den 28 oktober 2009 10:00
Norsk friluftsliv- på randen av modernisering?(2000)

<http://www.regeringen.se/content/1/c4/19/03/a85c328c.pdf> den 12 oktober 2009 14:00

www.rf.se den 10 oktober 2009 kl. 12:00

www.skolverket.se den 17 oktober 15:00
Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna: Lpo 94 : Lpf 94. (1994). Stockholm: Utbildningsdep.

<http://www.skolverket.se/sb/d/2386/a/16138/func/kursplan/id/3872/titleId/IDH1010%20-%20Idrott%20och%20h%20E4lsa> den 19 oktober 16:00
Kursplan för idrott och hälsa

<http://www.skolverket.se/sb/d/2386/a/16138/func/kursplan/id/3879/titleId/BI1010%20-%20Biologi> den 3 november 09:00
Kursplan för biologi

Bilaga II: Enkätfrågor till studenter

Vad av nedanstående exempel anser du är friluftsliv: Numrera alternativen på en skala 1-4 där 1 är minst friluftsliv och 4 är mest friluftsliv. Välj ut tre aktiviteter som du som lärare kan tänka dig att ha i idrottsundervisningen motivera varför.

1. Ströva i skog och mark (t ex för att titta på naturen, plocka svamp och bär)
2. Ta nöjes- och motionspromenader av annat slag
3. Promenera med hund
4. Vandra i fjällen
5. Vandra på vandringsleder i låglandsterräng
6. Jogga / terrängspringa
7. Gå stavgång
8. Cykla i terrängen (MTB)
9. Cykla på vägar
10. Åka rullskridskor /inlines/rullskidor
11. Åka skateboard
12. Bada utomhus i sjö/hav
13. Bada utomhus i pool/äventyrsbad
14. Dyka, snorkla
15. Paddla kanot/kajak
16. Segla, vind/vågsurfa
17. Köra/åka vattenskidor/wakeboard
18. Fritidsfiska
19. Åka längdskidor
20. Åka på tur
21. Åka utför på skidor
22. Åka snowboard
23. Åka skridskor 2
24. Åka långfärdsskridskor
25. Köra/åka motorbåt
26. Köra/åka snöskoter
27. Spela paintball, rollspel (lajv) etc.
28. Bedriva geocaching (orientera med GPS)
29. Solbada
30. Jaga
31. Köra/åka hundspann
32. Köra/åka vattenskoter/jetski

33. Spela golf
34. Orientera
35. Klättra, bestiga berg
36. Åka pulka/kälke
37. Rida i terräng
38. Arbeta i trädgården
39. Tälta/övernatta i naturen
40. Ha picknick eller grilla i naturen
41. Göra upp eld
42. Laga mat i naturen
43. Studera växter/djur/fågelskåda
44. Meditera, Yoga el. likn. i naturen
45. Flyga motor- eller segelflygplan
46. Segla kite/drake, hanggliding, fallskärm, basejump och liknande
47. Annat:

Tre aktiviteter som jag vill undervisa i.

- 1.
- 2.
- 3

Bilaga III: Intervjuguide Idrottslärarstudenter

Friluftsförfrågor:

1. Vad är friluftsliv enligt dig?

-Vad tänker du på när du hör ordet friluftsliv?

2. Vad är ditt synsätt på friluftsliv?

-Vad utövar, eller vad har du utövat?

-Varför utövar, eller varför har du utövat friluftsliv?

3. Hur tänker du dig att friluftsliv bedrivs i grundskolan?

-Vad tror du utövas i grundskolan?

-Varför tror du att det utövas i grundskolan?

4. Vad för friluftsliv har ni utövat i er utbildning på högskolan?

-Varför tror du att ni utövat detta?

-Anser du att du lärt dig tillräckligt?

-Varför, varför inte?

5. Vad skulle du vilja göra under friluftsmomentet när du är färdigutbildad lärare idrott och hälsa?

-Vilka aktiviteter?

-Varför vill du göra just dessa aktiviteter?

-Hur vill du organisera din undervisning i friluftsliv?

6. Är det något annat som du vill ta upp som jag inte frågat om?